

Turvallinen ja menestyvä Suomi 2030

Keskusta

Esitys Keskustan
Suunta Suomelle
-ohjelmaksi

Suunta Suomelle

Sisältö

Turvallinen ja menestyvä Suomi 2030	3
1. Turvallisuus tulee ensin	5
2. Luottamusyhteiskunta tarvitsee korjaustalkoot	7
3. Haastavasta väestökehityksestä voidaan selvitä	9
3.1. Kotien ja perheiden uskoa tulevaisuuteen on vahvistettava	9
3.2. Arvokas ja arvostettu vanhuus on hyvinvointiyhteiskunnan tunnusmerkki	10
3.3. Suomi tarvitsee osaamisperusteista maahanmuuttoa	11
4. Keskustan Suomi on koko Suomi	13
4.1. Elinvoima syntyy alueiden vahvuuksista ja niitä tukevasta politiikasta	13
4.2. Ihmisten asumistoiveet todeksi	15
4.3. Monipaikkaisuuden ja etätöön edellytykset kuntoon	16
5. Suomen talous kestävän kasvun tielle	17
5.1. Julkinen talous velkaantumisen tieltä kestäväälle pohjalle	17
5.2. Talouskasvu on tuplattava	18
5.3. Tekoälystä tuottavuutta ja kasvua	19
6. Kohti kohtuullisuuden yhteiskuntaa ja hyvää elämää	21
6.1. Kokonaiskestävyydestä hyvinvointia, työtä ja kasvua	21
6.2. Mielenterveydestä kansallinen suurhanke	23
6.3. Suomalainen koulu on pelastettava	24

Turvallinen ja menestyvä Suomi 2030

Keskustan visiossa Suomi on maa, jossa voi nukkua yönsä rauhassa ja jossa toivo ja mahdollisuudet ovat aina pelkoa ja uhkia suurempia. Tällaisessa yhteiskunnassa kaikki kokevat itsensä arvokkaiksi ja osallistuvat isänmaan rakentamiseen voimavarojensa mukaan. Suomen talous tervehtyy ja hyvinvointiyhteiskunta on kestäväällä pohjalla. Maamme turvallisuudesta pidetään monin tavoin huolta. Suomi on sisäisesti eheä ja ulkoisesti vahva kestävämaan maailmanpolitiikan tuulissa.

Aikamme ongelmat ja vaikeudet ovat tosiasioita, joita ei voi kieltää eikä kiertää. Useat eri kehityskulut vievät Suomea väärään suuntaan. Mutta vaikka maailma rajojemme ulkopuolella ja osin omassa maassammekin on täynnä uhkia ja epävarmuuksia, on Suomen ja suomalaisten tulevaisuus monissa asioissa omissa käsissämme.

On tärkeää vahvistaa luottamusta siihen, että maamme selviää ja menestyy. Se edellyttää Suomen korjaussarjaa: politiikan tiekarttaa parempaan huomiseen sekä sen mukaisia päätöksiä ja niiden määrätietoista toimeenpanoa. Keskusta on tähän valmis.

20 Keskustan Suomi 2030 on maa, joka on
21 lopulta päättänyt olla enemmän kuin
22 osiensa summa. Yhteiskunta, jossa työn
23 ja yrittämisen arvo ymmärretään eikä
24 vastuuta siirretä eteenpäin. Maa, jossa
25 ihmiset kokevat kulkevasa samaan
26 suuntaan – rinnakkain, eivät toisiaan
27 vasten.

28
29 Monet asiat maailmassa huolestutta-
30 vat ihmisiä – syystäkin. Kansainvälinen
31 turvallisuustilanne on kiristynyt. Talou-
32 den heilahtelut ovat tuntuneet arjessa.
33 Epävarmuus on kasvanut tavalla, johon
34 yksittäisen maan vaikutusvalta on
35 rajallinen. Ilmastonmuutos etenee no-
36 peasti. Teknologinen murros ravistelee
37 työelämää. Vastakkainasettelut repivät
38 yhteiskuntia.

39
40 Kaikkeaa tätä emme voi täysin hallita.
41 Juuri siksi meidän on syytä keskittyä
42 siihen, mikä meitä yhdistää ja mihin
43 voimme itse vaikuttaa: siihen, miten
44 pidämme toisistamme huolta, miten
45 rakennamme luottamusta ja miten
46 vahvistamme omaa yhteiskuntaamme
47 sisältä päin.

48
49 Suomen vahvuus ei ole koskaan ollut
50 yksittäinen alue, kaupunki tai ajatus-
51

suunta. Se on ollut koko Suomi. Maa, joka on rakennettu niin, että jokaisella on paikka ja merkitys.

Turvallisuus ei ole vain puolustusta, panssarivaunuja tai varautumista kriiseihin. Se on myös elävää maaseutua ja kaupunkeja, joissa on valot ikkunoissa ja ääniä kyläteillä ja kaduilla. Se on toimivia terveyspalveluita. Se on kotimaisista ruokaa ja energiaa.

Suomi seisoo 2030-luvulla osaamisen ja yrittämisen varassa. Talous ei kanna ilman juuria, eikä kasvu synny sattumalta. Koulutus, työ ja menestyvät yritykset ovat parhaita investointejamme. Kun ihminen voi tehdä työtä, jolla on merkitys, syntyy vakautta, joka kestää myös vaikeat ajat.

Arvostamme kohtuutta ja luottamuksen rakentamista. Kärjistyksillä ja vastakkainasetteluilla voi politiikassa saada joskus voittoja, mutta niistä ei ole kestävästä yhteiskunnan perustaksi. Tulevaisuutta tehdään kuuntelemalla, sovittelemalla ja yhteistyöllä silloinkin, kun se on vaikeaa. Yhteiskunta ei vahvistu etsimällä vihollisia, vaan löytämällä yhteinen suunta. Hyvässä yhteiskunnassa huolehditaan myös niistä, jotka tarvitsevat apua: lapsista, vanhuksista ja vammaisista ihmisistä.

1 Suomi on nuori, mutta monia haasteita kokenut maa. Olemme tottuneet selviämään vaikeuksista, jotka ovat näyttäneet ja tuntuneet kokoamme suuremmilta. Tarinamme on toiminut esikuvana muillekin.

7
8 Kertomus Suomesta ei ole päättynyt
9 2030-luvulle tultaessa - se on vain saanut uuden luvun. Meidän ei ole tarvinnut jäädä vain ihailemaan eilistä, vaan olemme uskaltaneet kysyä, mitä huomion vaatii.

14
15 Yhteiskunta ja etenkin työelämä on
16 2030-luvulla muuttunut edellisestä vuosikymmenestä. Etätöy epäilijät ovat joutuneet hiljentymään. Tekoäly on vienyt työpaikkoja, mutta myös tuonut uusia ja aikaansaanut parempaa tuotavuutta. Työ on yhä harvemmin yhteen paikkaan sidottua.

28
29 Maailmanpolitiikassa on 2030-luvulla edelleen jännitteensä, vaikka ne ovatkin erilaisia kuin nyt elämässämme ajassa. Suomen paketti ei ole maailman mittakaavassa suuri. Mutta henkistä ja fyysistä lujuutta on niin paljon, että paketti kestää.

Jyväskylän puoluekokous hyväksyi kesäkuussa 2024 Keskustalle Suunta Suomelle -tilannekuvapaperin. Se sisälsi ne Suomen ja suomalaisten tulevaisuuden suuret haasteet ja kysymykset, joihin puolue päätti lähteä etsimään vastauksia, osallistaen tähän työhön myös laajan jäsenistönsä.

Tässä Suunta Suomelle -ohjelmassa Keskusta esittää ratkaisuesityksiään isänmaamme tulevaisuuden kannalta suuriin kysymyksiin. Lopullinen, kesäkuun 2026 puoluekokouksessa hyväksyttävä, ohjelma muodostaa perustan Keskustan eduskuntavaaliohjelmalle 2027.

1. Turvallisuus tulee ensin

Maailma ympärillämme on jatkuvi-
en muutosten ja myllerrysten tilassa.
Valtioiden väliset ja sisäiset jännitteet
ovat olleet kasvussa. Yhteiskunnallisten
kysymysten tärkeysjärjestys on mennyt
monilta osin uusiksi. Turvallisuus tulee
nyt ensin.

Ajassa elävässä ulko- ja turvallisuus-
politiikassa joudumme yhä enemmän
varautumaan kyber-, hybridi- ja muihin
uudempiin uhkiin. Samalla maamme
huoltovarmuus ja omavaraisuus ovat
nousseet uuteen arvoonsa. Kokonais-
turvallisuuden näkökulma on koko ajan
vahvistunut.

Suomen puolustuksen perustana on
yleinen asevelvollisuus. Valikoiva asevel-
vollisuus voisi johtaa yleisen asevelvol-
lisuuden heikentymiseen ja haasteisiin
koko maan puolustuksessa tarvittavan
reservin määrän kokoamiseksi. Oikeus
ja velvollisuus puolustaa maata kuuluu
jokaiselle suomalaiselle.

Syrjäytyminen on keskeisin uhka Suo-
men sisäiselle turvallisuudelle. Yhteis-
kuntamme on vahva silloin, kun kaikki

23 kokevat olevansa sen arvokkaita jäse-
24 niä. Eheä ja tasa-arvoinen yhteiskunta
25 on maanpuolustustahdon ja turvallisuus-
26 den kivijalka.

28 Keskustan ratkaisuja

- 30 ● Suomen on tuettava ulko- ja turval-
31 lisuuspolitiikassaan monenkeskistä
32 sopimukseen perustuvaa yhteistyötä
33 ja kansainvälistä oikeutta.
- 35 ● Suomen turvallisuutta on yhä kehi-
36 tettävä verkostoituneen puolustus-
37 mallin pohjalta. Siihen kytkeytyvät
38 Nato-jäsenyys, EU:n turvallisuus- ja
39 puolustuspoltiikka, Ruotsi-yhteis-
40 työ, pohjoismainen yhteistyö sekä
41 kahdenväliset ja monenväliset
42 yhteistyösopimukset.
- 44 ● On siirryttävä kohti koko ikäluokkaa
45 koskevaa palvelusvelvollisuutta.
46 Ensimmäiseksi toteutetaan sekä
47 naisia että miehiä koskevat tulevai-
48 suuskutsunnat. Seuraava askel olisi
49 yleinen koko ikäluokkaa koskeva ja
50 tehtävien vaatimustasosta riippuen
51 kestoltaan tasa-arvoinen palvelus-

- velvollisuus. Siinä ensisijainen palvelusmuoto olisi edelleen asepalveluksen suorittaminen. Siviilipalvelus uudistetaan tukemaan kokonaisturvallisuutta.
- Vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintaedellytykset on turvattava.
 - Suomalaisen puolustusteollisuuden toimintaedellytyksiä on vahvistettava muun muassa tukemalla pieniä ja keskisuuria yrityksiä siviili- ja sotilastarkoituksiin soveltuvien kaksikäyttötuotteiden kehittämisessä sekä investointien ulottamisella koko maahan.
 - Kuntien valmiussuunnitelmat on päivitettävä siten, että niissä huomioidaan entistä vahvemmin hybridiuhat.
 - Turvallisuuspoliittisen tilanteen muutokset ja huoltovarmuuden turvaaminen on otettava huomioon myös liikenneinvestoinneissa. Suomi tarvitsee pohjoisen rautatieyhteyden Ruotsin ja Norjan kautta Pohjois-Atlantille.
 - Suomalaisen maatalouden tulevaisuuden ja sen kannattavuuden varmistaminen on turvallisuuspolitiikkaa. Alkutuottajan on saatava tuotannon ja toimeentulonsa mahdollistava hinta tuotteistaan. Se on varmistettava tarvittaessa lainsäädännön kautta.
 - Kotimaista energiantuotantoa on yhä lisättävä ja riippuvuutta ulkomaisesta fossiilienergiasta yhä vähennettävä. Paikallisen energiantuotannon edellytyksiä on vahvistettava. Hajautettu energiantuotantomalli on huoltovarma malli.
 - Kriittisissä materiaaleissa on lisättävä omavaraisuutta.
 - Riittävä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluverkosto on varmistettava kriisi- ja poikkeusoloja varten.
 - Asuttu raja on turvallinen raja. Itäisen Suomen elinvoiman turvaaminen edellyttää määrätietoista kansallista politiikkaa, EU:n tarjoamia mahdollisuuksia sekä Naton investointeja ja hankintoja.

2. Luottamusyhteiskunta tarvitsee korjaustalkoot

Suomen vahvuutta, yhteistyökykyämme sekä luottamusta toisiimme ja yhteiskunnan instituutioihin, haastetaan monelta suunnalta, myös rajojemme ulkopuolelta. Toimiva demokratia ja luja oikeusvaltio eivät ole itsestäänselvyyksiä.

Suuntaa Suomelle ei voida rakentaa ilman luottamusyhteiskunnan korjaustalkoita. Tarvitaan kolmenlaisia ratkaisuja. Demokratiaamme ja päätöksentekoamme pitää parantaa vahvistamalla yleistä luottamusta ja lisäämällä mahdollisuuksia osallistua. Toiseksi tarvitsemme kansakuntaamme yhdistäviä suuria tulevaisuusprojekteja polarisaation ja vastakkainasettelun sijaan. Kolmanneksi pitää tarkastella koko elinpiiriämme yhteisöllisyyden ja toistemme ymmärrystä vahvistavien kohtaamisten lisäämiseksi.

23 Keskustan ratkaisuja

24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51

- Kannustetaan kuntia ja hyvinvointialueita laajentamaan osallistamisen käytäntöjään lain minimitasoa laajemmalle. Samalla on kehitettävä kunnianhimoisesti uudenlaisia ja aitoja osallistamisen, osallistumisen ja tiedottamisen muotoja. Tällaisia ovat esimerkiksi kansalaisraadit ja suoran demokratian toimintatavat sekä avoin viestintä vaikuttamisen tuloksista.
- Kuntalaisaloitteiden käsittelyyn liittyvää sääntelyä tulee uudistaa. Vastaus aloitteeseen tulisi saada nykyistä merkittävästi nopeammin.
- Luodaan puitteet matalan kynnyksen osallistumiselle politiikkaan ja poliittiseen keskusteluun. Kunta- ja kaupunkiaktivismi tulee nähdä edustuksellista demokratiaa täydentävänä osana ja sen edellytyksiä vaikuttaa myös virallisiin prosesseihin on parannettava.

- Valtiollisten vaalien sekä alue- ja kuntavaalien äänestysikäraja tulee laskea 16 ikävuoteen. Tämän lisäksi nuorisovaltuustoille taataan puhe- ja läsnäolo-oikeus sekä suora aloiteoikeus kotikunnan ja hyvinvointialueen päättävissä elimissä kuten lautakunnissa ja valtuustoissa.
- Käynnistetään tulevien hallitusneuvotteluiden ohjelmaan pohjautuen parlamentaarinen tulevaisuustyö. Sen tarkoituksena on kansalaisia ja kansalaisyhteiskuntaa osallistaen muodostaa tulevaisuusskenaario Suomelle sekä sitä koskeva parlamentaarinen toimenpidesuunnitelma. Erityinen huomio kiinnitetään sen määrittelyyn, mitkä ovat hyvinvointiyhteiskunnan ydintehtävät, mitä uhkia ne tulevien vuosien aikana kohtaavat ja miten yhteiskuntana kykenemme sopeutumaan muutoksiin. Yhtä lailla tässä työssä pohditaan, kuinka pystymme kattamaan ydintehtävistä annetun palvelulupauksen kaikkialla Suomessa.
- Huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden ympärille luodaan kansalliset turvallisuustalkoot. Niiden keskiössä on uusi kansalaispalvelukseen (koko ikäluokkaa koskeva palvelusvelvollisuus) pohjaava maanpuolustusjärjestelmä. Siinä jokaisella Suomen kansalaisella on määritetty tehtävänsä osana kokonaisturvallisuutemme vahvistamista. Näin luomme kansalaisia yhteen saattavan suuren projektin, jossa aivan jokainen voi olla osallisena.
- Ihmisten ja koko yhteiskunnan kykyä tunnistaa virheellistä tietoa ja puuttua sen levittämiseen on vahvistettava. Varmistetaan tutkitun tiedon tuottamisen, luotettavan tiedonvälityksen sekä vapaan ja moniarvoisen median toimintaedellytykset. Sananvapauden turvaamisen lisäksi korostetaan jokaisen vastuuta omista sanoistaan.
- Käynnistetään kansallinen tekoälysisivistysohjelma ja tehdään Suomesta tekoälysisivistyksen kärkimaa. Varmistetaan, että kansalaisilla on tekoälylukutaidon lisäksi valmius hahmottaa tekoälyn yhteiskunnallisia vaikutuksia, harjoittaa kriittistä ajattelua ja eettistä harkintaa tekoälyn ja sen tuotosten suhteen. Ja kantaa vastuuta omista valinnoista ja niiden seurauksista tekoälyä käytettäessä.
- Suomen on osana Euroopan Unionia vaadittava somejäteiltä alustoilleen ns. tehdasasetusten palauttamista. Tässä muutoksessa kielletään nykyaikaisten ohjailevien algoritmien ja yksilöllistä dataa hyödyntävien koneoppimisen työkalujen käyttö. Palautetaan valta ja vastuu sisältöjen valikoinnista käyttäjille itselleen.
- Yksinäisyyden ratkaisemiseksi kaikilla päätöksenteon ja hallinnon tasoilla on vahvistettava mahdollisuuksia yhteisöllisyyteen kuten tiloja kohtaamiselle, tukea yhteisölliselle asumiselle sekä jaetulle palveluiden tuottamiselle. Järjestöjen ja muiden vapaaehtoistoimijoiden toimintaedellytykset on turvattava.

3. Haastavasta väestökehityksestä voidaan selvitä

Suomen nopea ikääntyminen ja syntyvyyden lasku alle nälkävuoden 1868 tason ovat tosiasioita. Tämä on suuri uhka kansantaloudellemme ja hyvinvointiyhteiskuntamme tulevaisuudelle.

Suomalaiset tarvitsevat ennen kaikkea toivon näkymää tulevaisuuteen. Asenteemme ja puheemme perheistä ja ikääntyneistä pitää kääntää ongelmakeskeisyydestä ratkaisuihin, kannustukseen ja rohkaisuun.

3.1. Kotien ja perheiden uskoa tulevaisuuteen on vahvistettava

Epävarmuus työllistymisestä, toimeentulosta ja pärjäämisestä vanhempana sekä huoli ympäröivän maailman kriiseistä ovat esimerkkejä syistä, joiden vuoksi monessakaan perheessä toivotu lapsiluku ei toteudu.

Lapsettomuus voi johtua useasta eri syystä. Moni on ilman sopivaa kumppania. Myös tahaton lapsettomuus on

yleistä. Osalla lapsettomuus perustuu omaan valintaan.

25

26 Keskustalainen perhepolitiikka nojaa
27 ihmisten omien valintojen sekä pari-
28 suhteiden ja perheiden moninaisuuden
29 kunnioittamiseen.

30

31 Lapsella on oikeus turvalliseen lapsuu-
32 teen ja huolenpitoon. Kasvatusvastuu
33 lapsista on perheillä. Lähiyhteisöt, koulu
34 ja muu yhteiskunta tukevat koteja tässä
35 tärkeässä tehtävässä. Apua on saatava
36 heti, kun perhe sitä tarvitsee.

37

38

39

40

Keskustan ratkaisuja

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

● Vanhempainetuuksien verovapaus on toteutettava vaiheittain.

● Jonottamattomat hedelmöityshoidot on turvattava ja niiden rajoituksia on löysennettävä. Hoitokertoja on lisättävä ja esimerkiksi ylipaino tai kotikunta eivät saa olla hoitojen esteinä.

- Hedelmällisyystieto ja -neuvonta on otettava osaksi nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveyden palveluita kouluissa, kutsunnoissa ja opiskelijoiden terveydenhuollossa.
- Parisuhde- ja perhekasvatusta on lisättävä koulujen opetuksessa.
- Ei-kaupalliset sijaissyntytykset tulisi sallia Suomessa lainsäädännössä määriteltävien edellytysten, menetelyiden ja vastuiden täytyessä.
- Vahva panostaminen perheystävällisiin työpaikkoihin muun muassa työaikajoustoilla, etätyömahdollisuuksien lisäämisellä ja entistä paremmalla työvuorosuunnittelulla on aloitettava julkisista työnantajista.
- Raskaussyrjintä on lopetettava lainsäädäntöä tiukentamalla.
- Opintotuen huoltajakorotus tulee maksaa jatkossa jokaisesta opiskelijan lapsesta. Jokaisen lapsen tulisi myös nostaa opintolainahyvitystä 10 prosenttiyksikköä. Perheellisellä opiskelijalla pitää olla mahdollisuus suorittaa opinnot pidemmässä ajassa.
- Pienten lasten hoidossa varhaiskasvatuksen, avoimen varhaiskasvatuksen, kotihoidon ja muiden hoitomuotojen pitää olla aitoja vaihtoehtoja. Perheillä on oltava oikeus valita niille sopiva hoitomuoto.
- Neuvolat, perhekeskukset ja varhaiskasvatuksen palvelut ovat lähipalveluita. Vanhemmuuden tuen palvelut on löydettävä jokaisesta perhekeskuksesta. Neuvoloissa tulee entistä vahvemmin jakaa tietoa lapsiperheiden tukiverkostoista.
- Jokaiselle alle kouluikäisen lapsen perheelle on taattava oikeus koti-

palvelun lastenhoidon tukeen kolme tuntia kuukaudessa.

3.2. Arvokas ja arvostettu vanhuus on hyvinvointiyhteiskunnan tunnusmerkki

Ikäihmiset ovat voimakkaasti kasvava ja entistä monimuotoisempi väestöryhmä. Nousseen eliniänodotteen vuoksi ikääntymiseen sisältyy useita elämänsä kaaren vaiheita, mikä on otettava myös poliittisessa päätöksenteossa huomioon.

Ikääntyneet on nähtävä voimavara- ja yhteiskunnallemme. Monet heistä jatkavat eläkeläisinä palkkatyössä tai toimivat yrittäjinä, osallistuvat ahkerasti erilaiseen vapaaehtoistyöhön, auttavat lapsiaan ja lapsenlapsiaan sekä toimivat omaishoitajina.

Kaikille meistä tulee kuitenkin eteen vaihe, jolloin tarvitsemme entistä enemmän yhteiskunnan ja lähimmäistemme tukea ja apua. Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan velvollisuus on taata jokaiselle ihmisarvoinen ja turvallinen vanhuus.

Keskustan ratkaisuja

- Lisätään ikäihmisten ja nuorempien ikäluokkien kohtaamisia päiväko-deissa, kouluissa ja paikallisesti muussakin toiminnassa. Hyödynnetään tässä järjestöjen osaamista.
- Eläkeläisten osallistumista työelämään on edistettävä. Alimman eläkeiän saavuttaneille tulee antaa 20 % tötuloista kokonaan verovapaasti, jos he jatkavat työelämässä. Nykyinen työeläkkeen kertymisen yläraja (68 v.) tulee poistaa.

- Asiakkaan mahdollisuus saada huojennus tai vapautus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista on tehtävä nykyistä yksinkertaisemmaksi.
- Välttämättömien elinkustannusten kohtuullisuudesta voidaan huolehtia myös terveydenhuollon maksukattoja (palvelut, lääkkeet, matkat) yhdistämällä.
- Keskusta haluaa antaa ikäihmisille palvelulupauksen. Suomeen tarvitaan vanhusenhuollon ja -hoivan peruseremontti, joka käsittää koti- ja omaishoidon, ympärivuorokautisen hoivan ja omaisten roolin. Tavoitteena on, että jokaiselle ikääntyneelle turvataan yksilölliset, tarpeenmukaiset ja riittävät palvelut:
 - A. Ympärivuorokautisen hoivan paikkoja pitää olla jokaisessa kunnassa ja niihin tulee päästä mahdollisimman pian, kun palvelutarve on todettu. Hoivaan tulee päästä halutessaan lähelle omaisia ja palvelua pitää saada omalla äidinkielellä.
 - B. Kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoivan väliin sijoittuvaa yhteisöasumista on kehitettävä vaihtoehtona niille ikääntyneille, joilla on tällaiseen asumiseen riittävästi toimintakykyä.
 - C. Omaishoitajien edellytyksiä toimia ja jaksaa omaishoitajina on parannettava. Ikäihmisten perhehoitoa vaihtoehtona on lisättävä. Sen vahvuuksia ovat kodinomaisuus, jatkuvuus ja pysyvät ihmissuhteet.
 - D. Teknologian hyödyntämisestä on yhä lisättävä osana niin vanhusenhoivaa kuin muutakin sote-sektorin toimintaa. Digiratkaisujen kehittämisessä pitää hyödyntää sote-ammattilaisten osaamista ja osallistaa niiden käyttäjät, etenkin ikäihmiset.
 - E. Suomeen tarvitaan omalääkärimalli. Terveydenhuollon palveluiden oikea-aikaisuutta, vaikuttavuutta ja jatkuvuutta on vahvistettava. Sosiaali- ja terveyspalveluiden integraatiossa on kiinnitettävä erityistä huomiota paljon palveluita tarvitseviin.
 - F. Kelan matkakorvaukset tulee siirtää pikaisesti hyvinvointialueille kustannustehokkuuden parantamiseksi.
 - G. Tarvitaan hyvinvointialueiden rahoitusremontti, jossa annetaan lisää valtaa alueille. Kustannusten kasvua hillitään parhaiten panostamalla ennaltaehkäisevään toimintaan ja perusterveydenhoitoon.

3.3. Suomi tarvitsee osaamis- perusteista maahanmuuttoa

Väestön ikääntyessä ja ikäluokkien pientyessä Suomen talouden ja hyvinvointiyhteiskunnan turvaaminen edellyttää hallittua työ- ja osaamisperäistä maahanmuuttoa.

Samalla on syytä tarkastella Suomen maahanmuutto- ja kotoutumisperusteita laajemminkin. Keskustan maahanmuuttolinjassa yhdistyy inhimillisyys ja realismi. Maahanmuuttoa hyvine puolineen ja ongelmien on pystyttävä käsittelemään asiallisella tavalla, ihmisarvoa kunnioittaen.

Keskustan ratkaisuja

- 1
- 2
- Maamme työ- ja osaamisperustei- 3
sen nettomaahanmuuton tason on 4
vastattava talouskasvun ja työ- 5
markkinoiden muuttuvia tarpeita. 6
7
- Maahanmuuton pohjaksi on luotava 8
osaamiseen perustuva pisteytys- 9
malli, ns. Suomen malli. 10
11
- Suomessa korkeakoulututkinnon 12
suorittaneille opiskelijoille on myön- 13
nettävä oleskelulupa. Se on polku, 14
jolla mahdollistetaan kansalaisuu- 15
den saaminen. 16
17
- Maahanmuuttajien on saatava 18
riittävä tuki työelämään pääsyyn, 19
kotimaisen kielen oppimiseen ja 20
muutoinkin yhteiskuntaan integroi- 21
tumiseen samalla kun suomalaisena 22
yhteiskuntana osoitamme avoi- 23
muutta ja torjumme syrjinnän. 24
25
- Kotoutumisen onnistumiseksi on 26
vaadittava Suomeen muuttavien 27
sitoutumista maamme lakeihin 28
ja tapoihin sekä yhteiskuntamme 29
perusarvoihin. 30
31
- Humanitäärisessä maahanmuutos- 32
sa tuki tulee kohdistaa vain hädän- 33
alaisille. Maahanmuuttopolitiikassa 34
on siirrettävä painopiste hallitusti 35
turvapaikan hausta kiintiöpakolai- 36
suuteen. 37
38

4. Keskustan Suomi on koko Suomi

Keskusta uskoo kotiseutujen ja paikallisuuden voimaan – Helsingistä Utsjoelle. Kauttaaltaan asuttu ja elinvoimainen Suomi on myös kriisinkestävä. Viisaalle ja modernille 2020-luvun aluepolitiikalle on tilausta.

4.1. Elinvoima syntyy alueiden vahvuuksista ja niitä tukevista politiikasta

Alueiden väestömäärien ja kehityserojen muutokset ovat tosiasioita. Tämä ei saa kuitenkaan olla kohtalonomainen kehitys, joka johtaisi joidenkin alueiden kuihtumiseen ja toisaalta yhä voimakkaampaan toimintojen, palvelujen ja väestön keskittymiseen.

Kuntien ja alueiden on tunnistettava vahvuutensa, elinvoimansa moottorit, realistiset mahdollisuutensa ja keskinäisen yhteistyön merkitys. Valtion pitää politiikallaan ja toiminnallaan tukea alueiden kehitystä.

23 Keskustan ratkaisuja:

- 24
- 25 ● Koulutusjärjestelmää pitää parantaa tunnistamaan entistä paremmin Suomen eri alueiden osajatarpeet.
- 26 Ammatillisen sekä ammattikorkeakoulu- ja yliopistokoulutuksen saatavuudesta ja saavutettavuudesta koko maassa on huolehdittava.
- 27 Jokaisessa maakunnassa pitää olla tulevaisuudessakin vähintään yksi korkeakoulu.
- 28
- 29
- 30
- 31
- 32 ● Yliopistokeskusten asemaa on yhä vahvistettava.
- 33
- 34
- 35
- 36 ● Luodaan maakunnalliset kasvutehtaat kokoamaan osaajat yhteen ja vauhdittamaan innovaatioita, koulutusta ja kestävää talouskasvua.
- 37 Kasvutehtaissa alueen elinkeinoelämä ja julkiset toimijat hyödyntävät oppilaitosten tki-osaamista toimintansa kehittämiseen ja kasvattamiseen. Lisäksi niissä tuotettaisiin alueellista ennakointia.
- 38
- 39
- 40
- 41
- 42
- 43
- 44
- 45
- 46
- 47
- 48
- 49
- 50
- 51

- Alueiden tarpeiden huomioimiseksi kohdennetaan sovitusta tki-rahoituksesta aiempaa suurempi osa ammattikorkeakouluille. Rahoitus osoitetaan sekä suorana tki-rahana ammattikorkeakouluille että suunnataan pk-yritysten ja muiden alueiden toimijoiden kanssa tehtäviin kehittämistyöhankkeisiin.
- Itäisestä Suomesta luodaan kymmenen vuoden kokeiluna erityistalousalue, jonne valtio kohdentaa erityisiä vero- ja investointitukia sekä maksuhojennuksia.
- Harvaan asuttujen, maaseutumaisien alueiden osajapulan yhdeksi ratkaisuksi tarvitaan laki alueellisesta opintolainahyvityksestä, jonka saa muuttamalla vastavalmistuneena kriteerit täyttävään kuntaan.
- Työllisyyspalvelujen sääntelyä on kevennettävä niin, että kunnat voivat tuottaa niitä paikallisia ja työnhakijoiden tarpeita paremmin vastaaviksi.
- Muutetaan hankintalainsäädäntöä niin, että se vahvistaa paikallisten yritysten ja muiden toimijoiden asemaa kuntien, hyvinvointialueiden ja maakuntaliittojen kilpailutuksissa. Osaamista julkisissa hankinnoissa vahvistetaan.
- Poistetaan harvaan asuttujen alueiden aloittavilta yrityksiltä määräaikaisesti työnantajamaksut Norjan mallin mukaisesti.
- Helpotetaan maaseutumaisilla alueilla toimivien pienten ja keskisuurten yritysten investointeja uudella takausjärjestelmällä pankkien ja yritysten välillä.
- Toimivat tietoliikenneyhteydet ja matkapuhelinten kuuluvuudet on
- 1 varmistettava koko Suomessa, tarvittaessa lakisääteisesti.
- Liikennepolitiikassa painopisteen pitää olla olemassa olevien teiden, ratojen ja muiden väylien kunnostamisessa suurten miljardihankkeiden sijaan.
- Sähkönsiirtoverkon maanlaajuisesta kapasiteetista tulee huolehtia, jotta sähkö siirtyy ja investoinnit toteutuvat.
- Haetaan ratkaisuja tuulivoima-
tuotannon nykyistä paremmalle mahdollistamiselle myös itäisessä Suomessa.
- Datakeskukset tuovat alueille työtä ja tuloja. Niiden luvitukselle tulee luoda uusi valtakunnallinen malli, jossa hankkeita tarkastellaan kokonaisvaltaisesti muun muassa alue-
talouden, energiatarpeen, turvallisuuden ja tietoturvan näkökulmista.
- Valtion tukeman innovaatiotoiminnan (Business Finland) rahoitusehtoja muutetaan niin, että kansainvälisten vaikutusten rinnalla tarkastellaan vaikutuksia tietyillä alueilla tai jopa yrityksen tasolla.
- Aluekehityksen johtaminen kootaan valtioneuvoston kansliaan poikkihallinnolliseksi yksiköksi, joka ohjaa muita ministeriöitä aluenäkökulmasta. Aluevaikutusten arviointi pitää ottaa poliittisen päätöksenteon valmistelun työkaluksi valtiolla, hyvinvointialueilla ja maakuntien liitoissa.
- Maakuntien liittojen roolia aluekehityksen paikallisessa johtamisessa vahvistetaan. EU-rakennerahastojen hallinnointitehtävät siirretään kokonaisuudessaan maakuntien liitoille.

- Nykyiset MAL- eli maankäyttö-, alue- ja liikennesopimukset tulee laajentaa kaikkia maakuntia koskeviksi kasvusopimuksiksi. Niissä sovitaan alueen pitkäjänteisestä ja poikkihallinnollisesta kehittämisestä yhteistyössä valtion kanssa.
- Kuntien valtionosuusjärjestelmä on uudistettava yhdessä koko kuntien rahoitusjärjestelmän kanssa. Sen on turvattava riittävät palvelut tunnistuen kuntien erityispiirteet ja tarpeet riippumatta kuntalaisten veronmaksukyvyistä.

4.2. Ihmisten asumistoiveet todeksi

Jokaisella on oltava mahdollisuus asua kohtuuhintaisesti toiveidensa ja elämäntilanteensa mukaisesti. Joillekin se on vuokra-asunto ison kaupungin keskustassa, toisille itse omistettu koti maaseudulla. Tai jotain aivan muuta.

Asuntopolitiikan suunta on käännettävä. Ihmisten tarpeet sekä asumisen laatu ja väljyys on nostettava etusijalle suurten rakennusliikkeiden ja sijoittajien tavoitteiden sijaan.

Asuntopolitiikan tavoitteeksi pitää nostaa ihmisten asumisen toiveisiin vastaaminen. Erityisesti Keskusta haluaa luoda mahdollisuuksia itse omistetun kodin hankintaan.

Keskustan ratkaisuja

- ASP- eli asuntosäästöpalkkiojärjestelmä on uudistettava. ASP-tilin avaaminen tulee olla mahdollista jo vauvoille kartuttamaan säästöjä ja varautumaan tulevaisuuteen.
- Rakennetaan yhdessä pankkien

kanssa malli, jossa valtio takaa asuntorakentamiseen tai asunnon hankintaan lainan. Tällä mahdollistetaan kiinnipääsy itse omistettuun kotiin yhä useammalle nuorelle.

- Pankkisääntelyä on tarkasteltava uudelleen, jotta asuntorahoitus ei jää vain varakkaiden yksinoikeudeksi.
- Taloyhtiöiden perusparannuslainojen takausjärjestelmää on uudistettava lakiuudistuksella, jotta myös väestötappioalueiden asunto-osakeyhtiöt pystyvät tekemään tarvittavat remontit.
- On selvitettävä erilaiset mallit asunto-osakeyhtiöiden sopeuttamiseksi uuteen markkinaan, esimerkiksi valtion omistaman realisointiyhtiön perustaminen ajamaan alas tyhjentyneitä asunto-osakeyhtiöitä. Jäljelle jäävien asunto-osakeyhtiöiden perusparantaminen on oltava mahdollista valtion tuella. Asunto-osakeyhtiöiden yhdistäminen pitää sallia lainanottovakuuden turvaamiseksi.
- Kunnille tarjotaan porkkanoita vuokra-asuntojen perusparannuksiin. Kuntien vuokra-asuntokantaan myönnetään purkuavustuksia joustavin kriteerein.
- Taloyhtiöiden osalta tarvitaan romutuspalkkio-kokeilulaki.
- Hitas-järjestelmän ja ASO-rakentamisen alasajon vuoksi tarvitaan korvaavia keinoja kohtuuhintaisen omistusasumisen mahdollistamiseen.
- Nykyiset kohtuuhintaisen vuokra-asumisen mallit eivät toimi. Tavallisen vuokra-asumisen valtiontakauksista ja korkotuesta

luovutaan, mutta jatketaan erityisryhmärakentamisen eli opiskelija-, vammais- ja senioritalojen valtiontukia. Siirrytään vuokra-asuntojen rakentamisen tukemisesta omakoti- ja pientalojen rakentamisen ja hankinnan tukeen valtiontakauksin yksityishenkilöille.

- Uusissa MAL-sopimukset korvavissa maakunnallisissa kasvusopimuksissa tulee kannustaa kuntia rakentamaan vehreää ja puutarhakaupunkimaista kaupunkirakennetta. Tavoitteena on luonnon läheisyys, viihtyvyys ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen.
- Myös kaupungeissa tarvitaan asuminen aitoja vaihtoehtoja. Kerrostaloasuntojen lisäksi tarjolla pitää olla myös rivitalo- ja omakotialueita. Kaavoituksessa pitää huomioida lähiluonnon merkitys ihmisille.
- Erityisesti suurimmissa kaupungeissa on ehkäistävä asuinalueiden liiallista eriytymistä. Kaavoituksella sekä asunto-, sosiaali- ja sivistyspolitiikan keinoin voidaan ongelmien syntyyn puuttua ajoissa.

4.3. Monipaikkaisuuden ja etätyön edellytykset kuntoon

Ihmisillä voi olla useita koteja ja kotiseutuja. Monipaikkaisuudesta ja etätyöstä on tullut monille suomalaisille uudenlainen tapa asua, tehdä työtä ja viettää vapaa-aikaa.

Julkisissa puheenvuoroissa ovat korostuneet etätyön ongelmat ja yksiniittiset takaisin konttoreille -vaatimukset. Keskusta luottaa, että etätyön osalta ratkaisut löytyvät työpaikoilla, yhdessä sopien.

1 Monipaikkaisuus ja etätyöt tuovat
2 joustoa ja hallintaa ihmisten elämään.
3 Ne myös lisäävät alueiden elinvoimaa.
4 Tätä kehitystä pitää edistää, ei torpata,
5 vaikeuttaa ja ylisäännellä.

9 Keskustan ratkaisuja

- Lakiin on saatava oikeus monikuntalaisuuteen. Se mahdollistaisi peruspalveluiden saannin kaikilla kotipaikkakunnilla ja verotusta jakamalla myös osallistumisen palveluiden rahoittamiseen.
- Kuntien tulee tarjota kaikille vapaa-ajan asukkaille mahdollisuus muuttaa asuntonsa vakituiseksi, mikäli asunnot täyttävät vakituista asumista koskevat vaatimukset. Kuntien rakennusjärjestykset on uudistettava monipaikkaisuutta suosiviksi.
- Varhaiskasvatuksen ja koulujen tulee joustaa ja tukea perheiden monipaikkaisuutta. Tätä voitaisiin edistää mallilla, jossa vastuu ja rahoitus oppilaan opetuksesta jakautuu enintään kahden kunnan välillä vähintään kuukauden mittaisella jaksolla. Koulumatkatuen on seurattava esimerkiksi kahdessa kodissa asuvaa eroperheen lasta.
- Valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien pitää näyttää mallia. Niiden on mahdollistettava työntekijöiden etätyö siihen soveltuissa työtehtävissä.
- Valtion ja kuntien on tarjottava yhteiskäyttötiloja etätyöhön. Ne voivat olla myös yritysten tai yhdistysten toteuttamia.

5. Suomen talous kestävän kasvun tielle

Hyvinvointiyhteiskuntaamme on pidetty yllä velkaa ottamalla. Tämä tie ei ole kestävä. Suomen julkinen talous tarvitsee pitkäjänteistä ja vastuullista tervehdyttämistä. Keskusta on sitoutunut tekemään talouden välttämättömät uudistukset ja sopeutukset.

Ennen kaikkea Suomen talous tarvitsee kestävää kasvua. Se edellyttää nykyistä suurempaa luottamusta päätöksentekoon sekä talouden toimintaympäristön vakauteen ja ennustettavuuteen.

5.1. Julkinen talous velkaantumisen tieltä kestäväälle pohjalle

Julkisen talouden tasapainottaminen vaatii monipuolisen keinovalikoiman. Ennen muuta tarvitaan talouskasvua viime vuosien nollakasvun sijaan. Se on ehdottomasti paras lääke maamme talouden vakaviin ongelmiin. Myös tuottavuutta on parannettava. Säästöjä

ja joitakin verotarkistuksiakin tarvitaan. Ne on toteutettava oikeudenmukaisesti eri ihmisryhmät ja alueet huomioiden.

Keskustan ratkaisuja

- Säästöjä voidaan saada muun muassa asumistuen kokonaisuudistuksesta ja hallinnosta keskusvirastoja painottaen.
- Säästöjen ohella julkisen sektorin tuottavuutta ja toiminnan vaikuttavuutta on parannettava. On kyettävä priorisoimaan se, mikä on oikeasti välttämätöntä. Asetetaan tavoitteet palveluille, mutta annetaan suuri toimintavapaus keinoille ja uudistuksille niihin pääsemiseksi. Tekoäly tuo osaltaan tähän ratkaisuja.
- Julkisissa sosiaali- ja terveystalouksissa on uskallettava uudistaa palveluiden sisältöä ja kiinnittää erityistä huomiota sairauden mää-

rittelyyn sekä luopua johdetusti kaikesta sellaisesta tekemisestä, joka ei lisää ihmisten hyvinvointia ja terveyttä.

- Verotusta pitää uudistaa paremmin työllisyyttä ja kasvua tukevaksi. Veronalennukset tulee painottaa tavallisille työtä tekeville keskituloisille suomalaisille.
- Verotuksen painopistettä on siirrettävä kulutuksen verotukseen esimerkiksi korottamalla alkoholi- ja tupakkaveroa.
- Liikenteen verotus tarvitsee kokonaisuudistuksen, joka on nykyistä tasapuolisempi ja sisältää myös ulkomaalaisten rekkojen tienkäyttömaksun.
- Kasvavien puolustusmenojen rahoittamiseksi on syytä selvittää myös erillisen puolustusveron mahdollisuus. Sen yhteiskunnallinen hyväksyttävyyys on varmistettava.
- Työttömyysturvan ja sairauspäivärahojen vakuutusmaksuille tulee asettaa maksukatto. Keskustan mallissa tämä keventäisi yli 4000 euron kuukausituloista maksettavia veroja ja maksuja. Vastaavasti ansiosidonnaista työttömyysturvaa ja sairauspäivärahaa ei kertyisi yli 4000 euron ansiotuloista.
- Liikkumavaraa valtion talouteen saadaan myös luopumalla ns. Turun tunnin junan ja Vantaan raitiotien kaltaisista huonon hyötysuhteen hankkeista ja käyttämällä nämä varat vaikuttavammin ja tehokkaammin.
- Harmaan talouden torjuntaa pitää yhä tehostaa.

5.2. Talouskasvu on tuplattava

Suomen talous ja sen toimijat tarvitsevat luottamuksen palauttamista sekä uskoa parempaan tulevaisuuteen. Poliitiikalla on pystyttävä tarjoamaan näkymä ennustettavasta toimintaympäristöstä ja julkisen talouden määrätietoista vakauttamisesta.

Suomen talouskasvu on tuplattava ennusteisiin nähden. Tarvitsemme kasvun ja yrittäjyyden kannustimia ja vähintään 2%:sta alkavat vuotuiset kasvuluvut. Talouskasvun on oltava ympäristöllisesti ja sosiaalisesti kestävä.

Keskustan ratkaisuja

- Kasvun lähteet on tunnistettava maakunta- ja toimialatasoisesti.
- Verotuksen pitää olla ennakoitavaa ja vakaata pitkäjänteisen kasvun tukemiseksi. Kesken vaalikauden tehtävää poukkoilua on vältettävä. Verotuksen on kannustettava työhön, yrittämiseen ja investointeihin.
- Yhteisöverotuksessa yritykseen jätettäviä voittoja on verotettava kevyemmin kasvun, investointien ja työllisyyden luomiseksi.
- Kotitalousvähennystä on parannettava ja lisäksi on tuplattava yksinasuvien ja yksinhuoltajien vähennysoikeuden enimmäismäärät.
- Rakennusala on elvytettävä muun muassa ottamalla käyttöön finanssikriisin ajan kaltainen korjausavustus taloyhtiöille, käynnistämällä homekoulujen ja muiden julkisten rakennusten korjausohjelma sekä toteut-

tamalla perusväylänpidon, raiteiden, siltojen, kevyen liikenteen väylien ja yksityisteiden korjausohjelma.

- Eläkevarallisuus on valjastettava kiihdyttämään talouskasvua. Esi-merkiksi seuraavan kymmenen vuoden aikana eläkeyhtiöiden sijoitusvarallisuudesta voitaisiin tuottavasti ohjata 4 % suomalaisten startup- ja kasvuyritysten rahoittamiseen.
- T&K-rahoituksesta entistä merkittävämpi osuus tulee suunnata pienille ja keskisuurille yrityksille.
- Lupapolitiikkaa ja sääntelyä on sujuvoitettava. Käynnistetään yritys-elämää koskevan lainsäädännön perkaaminen. Tavoitteena on purkaa kahdessa vaalikaudessa Suomen lainsäädännöstä EU:n minimitason ylittävät lisävaatimukset.
- Paikallinen sopiminen tulisi mahdollistaa myös yhden työntekijän yrityksille. Tarvitsemme myös kannustimia työnantajayrityksyyteen ryhtymiselle.
- Rahoituksen saamista on helpotettava. Pankkien sääntely-ympäristö on käytävä läpi.
- Luonnonsuojelumenojen vähennyskelpoisuutta tulee lisätä ja jäteveron veropohjaa laajentaa.
- Tuottavuuden kasvattamiseksi on kuljettava kehityksen eturintamassa ja kyettävä nopeasti ottamaan käyttöön myös muualla tuotetut teknologiat. Suomessa on myös mahdollistettava terveystietojen nykyistä tehokkaampi ja turvallinen käyttö.
- Laaditaan kunnianhimoinen matkailualan kasvustrategia. Tavoit-

teeksi on asetettava matkustustaseen saaminen tasapainoon vuoteen 2030 mennessä. Näin matkailusta tulisi tuloja Suomeen saman verran kuin mitä suomalaiset vievät matkailueuroja maailmalle.

5.3. Tekoälystä tuottavuutta ja kasvua

Arvioiden mukaan tekoälyn käyttöön-otto voi pitkällä aikavälillä kasvattaa bruttokansantuotetta jopa 30–50 miljardilla eurolla. Kasvu syntyy erityisesti tuottavuuden parantumisesta, joka perustuu osaamiseen, investointeihin ja uuden teknologian hyödyntämiseen. Tekoälyn oikeanlainen ja oikea-aikainen laaja yhteiskunnallinen käyttöönotto voi mahdollistaa jopa 3,5 prosenttiyksikön vuosittaisen tuottavuuskasvun.

Suomi tarvitsee rohkeita tekoälyinvestointeja, jotta voimme kasvattaa tuottavuutta, uudistaa liiketoimintamallia ja vauhdittaa koko talouden kilpailukykyä.

Tekoälyn vastuullisen käytön varmistamiseksi tarvitaan eurooppalaisia ratkaisuja. Pienenä, mutta ketteränä toimijana Suomella on mahdollisuus toimia sillanrakentajana suurvaltojen välissä ja varmistaa, että tekoäly palvelee yhteistä hyvää eikä vain harvojen etuja.

Keskustan ratkaisuja

- Suomen on vahvistettava teknologista omavaraisuuttaan ja datan hallintaa, jotta pysymme kilpailukyisinä ja voimme turvata kansalliset intressit tekoälykehityksessä. Rakennetaan turvallinen data-infrastruktuuri, jossa panostetaan avoimeen lähdekoodiin ja eurooppalaiseen omistukseen. Näin sijoittajat

	1
voivat luottaa siihen, että data ja	2
arvonluonti pysyvät Suomessa.	3
	4
● Nostetaan kansallisesti tietoisuutta	5
datakeskeisen liiketoiminnan	6
tarjoamista mahdollisuuksista sekä	7
panostetaan eri kasvuvaiheen	8
yrietyksien rahoitukseen. Erityisesti	9
pk-yrietyksille on tarjottava help-	10
pokäyttöisiä, kustannustehokkaita	11
työkaluja ja palveluja, jotka tukevat	12
liiketoimintamallien uudistamista	13
ja uusien datakeskeisten palvelujen	14
luomista.	15
	16
● Investoidaan teollisuudessa ja pal-	17
velualoilla uusien tekoälypohjaisten	18
robottien käyttöönottoon tuotta-	19
vuuden nostamiseksi.	20
	21
● Panostetaan tekoälyyn liittyvään	22
koulutukseen kaikilla tasoilla perus-	23
koulusta jatkuvaan oppimiseen ja	24
huippututkimukseen sekä nostetaan	25
tekoällyvistys yhteiskunnalliseksi	26
tavoitteeksi.	27
	28
● Otetaan tekoäly täysimääräisesti	29
käyttöön sote-sektorilla soveltuvis-	30
sa toiminnoissa kuten kirjallisissa	31
tehtävissä, sairauksien ennaltaeh-	32
käisyssä ja kuvantamisessa. Se va-	33
pauttaa, resursseja suoraan potilas-	34
ja asiakastyöhön ja tuo merkittäviä	35
kustannussäästöjä.	36
	37
● Käynnistetään kansallinen ohjelma-	38
työ lupien ja säädösten tulkinnalle,	39
jotta tekoälyratkaisujen käyttöön-	40
otto potilas- ja asiakastyössä on	41
turvallista, selkeää ja yhdenmukais-	42
ta koko maassa.	43
	44
	45
	46
	47
	48
	49
	50
	51

6. Kohti kohtuullisuuden yhteiskuntaa ja hyvää elämää

Hyvälle elämälle ja onnellisuudelle ei ole yhtä reseptiä. Ne koostuvat useasta palasesta. Oleellista on tunne siitä, että oma jokapäiväinen elämä on hallinnassa. Ja että on mahdollisuus kehittää ja sivistää itseään ihmisenä ja aktiivisena kansalaisena.

Hyvä elämä ei synny kulutuksen kasvattamisesta ja kaiken mittaamisesta rahassa. Tarvitsemme tulevaisuudessa kohtuullisuuden ja ylisukupolvisuuden arvojen entistä vahvempaa huomioimista päätöksenteossa ja kaikessa toiminnassamme.

Keskustalainen kohtuutalousvisio ei vastusta markkinoita ja markkinataloutta vaan uudistaa niitä. Suurin voimavaramme on edelleen ihmisten luovuus. Markkinatalous on keino pitää yllä kilpailua ja luovuutta liikkeessä.

6.1. Kokonaiskestävyydestä hyvinvointia, työtä ja kasvua

Keskustanvihreä ajattelu tunnistaa luonnon itseisarvon ja rajat, mutta myös sen kestäväen käytön mahdollisuudet. Talous ja muu ihmisen toiminta pitää sovittaa luonnon kantokykyyn. Etenkin kertakäyttökulttuuria pitää yhteiskunnassamme suitsia.

Tämä kaikki vaatii meiltä ratkaisuja fossiilitalouden, luontokadon ja ylikulutuksen noidankehän murtamiseksi. Luonnon monimuotoisuus, vaikuttava ilmastopolitiikka sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen voidaan yhdistää. Se pitää tehdä niin, että ihmiset kokevat muutoksen oikeudenmukaiseksi ja reiluksi.

Kokonaiskestäväen yhteiskunnan rakentamisella on mahdollisuus luoda kestävää kasvua, työtä ja hyvinvointia kaikille. Siitä voi jopa tulla Suomen uusi menestystarina.

Keskustan ratkaisuja

- Ultrapikamuotia ja krääsäkauppaa on säänneltävä ottamalla käyttöön haittavero ja rajoittamalla markkinointia. Varmistetaan, että Suomeen tuotavat käyttötavarat täyttävät EU:n asettamat laatukriteerit.
- Otetaan elinkaariajattelu pakolliseksi julkisiin hankintoihin - suositetaan korjattavuutta, varaosia ja kierrätettäviä materiaaleja.
- Kevennetään uudelleenkäytettävien tuotteiden verotusta, esimerkiksi vaatteiden ja kenkien korjauspalveluiden sekä käytettyjen tuotteiden arvonalisäveroa.
- Edistetään resurssi- ja materiaali- tehokasta rakentamista ja kierrätysraaka-aineiden käyttöä sekä puurakentamista.
- Vahvistetaan päästövähennysten roolia ilmastonmuutoksen hillinnässä ja edellytetään yhteismitallista nielujen laskentaa koko Euroopassa.
- Vaikutetaan EU:ssa vahvan, erilaiset puhtaat ratkaisut ja jäsenmaiden olosuhteet tunnustavan ilmastopolitiikan puolesta. Edistetään yritys vastuuta ja raportointia EU:ssa ja globaalisti.
- Hyödynnetään päästökauppaa ja muita kustannustehokkaita ohjauskeinoja - alueellinen oikeudenmukaisuus huomioiden.
- Tehdään kunnianhimoista ilmasto-diplomatiaa ja edistetään globaalia hiilen hinnoittelua.
- Nopeutetaan vähäpäästöisen teknologian kehittämistä ja kaupallistamista sekä vientiä maailmalle.
- Vauhditetaan siirtymää pois fossiilitaloudesta. Tehdään se teknologia-neutraalisti: ei valita voittajaa, vaan luodaan mahdollisuuksia.
- Edistetään bioenergiaa (ml. bio-kaasu ja -metanoli) ja sähköä osana tulevaisuuden liikennettä. Mahdollistetaan biodieselin käyttö työkoneissa. Jatketaan asteittaista jakeluvuorituksen nostoa.
- Kannustetaan viljelijöitä luonnon-laidunnuksen, perinnebiotooppien hoidon ja maisemanhoidon lisäämiseen. Maatalouden erityistukien sääntelyä ja byrokratiaa on kevennettävä, jotta tähän tavoitteeseen päästään.
- Rakennetaan hiilimarkkinaa, jossa viljelijät, metsänomistajat ja muut maanomistajat voivat hyötyä nykyistä enemmän tekemistään ilmastotoimista.
- Parannetaan peltojen kasvipeitteisyyttä, edistetään vuoroviljelyä ja kehitetään hiiliviljelyä sekä vähennetään vesistöjen kuormitusta.
- Vahvistetaan kantaverkkoa ja varmistetaan sen kapasiteetti koko maassa, jotta uusiutuva energia ja teolliset investoinnit saadaan kytettyä verkkoon.
- Rakennetaan kantaverkosta vihreän siirtymän selkäranka, joka yhdistää hajautetun tuotannon ja kulutuksen tehokkaasti.
- Edistetään vedyn tuotantoa ja jalostamista korkean jalostusasteen tuotteiksi.
- Viedään aktiivisesti suomalaisten yritysten puhtaita ratkaisuja maailmalle hiilikädenjäljen kasvattamiseksi.

- Ulotetaan puhtaiden investointien kannusteet kuten investointien verohyvitys myös pk-yrityksille.
- Jatketaan HELMI-, METSO- ja NOUSU-ohjelmia ja vahvistetaan vapaaehtoista suojelua. Otetaan käyttöön markkinamekanismeja, jotka kannustavat ennallistamiseen ja luonnonhoitoon.
- Kunnostetaan virtavesiä ja puretaan turhia vaelluskalojen esteitä. Lisätään kosteikkoja vesienhoidon ja lajiston tukemiseksi.
- Käynnistetään sisävesien kunnostamisohjelma, jossa vähennetään järvien, jokien ja pienvesien kuormitusta sekä rehevöitymistä. Jatketaan toimia Itämeren piste- ja hajakuormituksen vähentämiseksi
- Jokaisella on oikeus lähiluontoon. Varmistetaan kaupunkiluonnon säilyminen. Lisätään viheralueita myös tiiviissä kaupunkiympäristössä.
- Päiväkotien ja koulujen pihoilla korvataan asfaltti ja muovirouhe elävällä ja biopohjaisella materiaalilla.

6.2. Mielenterveydestä kansallinen suurhanke

Mielenterveyden ongelmat maksavat OECD:n arvion mukaan Suomelle 11 miljardia euroa vuodessa, inhimillisistä seurauksista puhumattakaan. Siksi paremmasta mielenterveydestä pitää tehdä kansallinen suurhanke. Sen kärkiajatuksena on, että mielenterveys pitää nähdä kansallisena pääomana ja ihmisen hyvinvoinnin perustana.

Painopistettä on siirrettävä mielenterveyden ongelmien ehkäisyyn, varhaiseen tunnistamiseen sekä kynnyksettö-

mään tukeen, mutta myös psykiatrisen hoitopolun kuntoon saattamiseen. Ihminen ja hänen ongelmansa on kohdattava kokonaisuutena ilman pottelua eri palvelujen ja viranomaisten välillä. Etenkin lasten ja nuorten osalta on huomioitava koko perhe, sillä lapsen hyvinvointi on riippuvainen läheisten jaksamisesta, pärjäämisestä ja terveydestä.

Mielenterveyttä ei rakenneta vain palvelujärjestelmissä vaan ennen kaikkea jokapäiväisessä elämässä. Yhteisöllisyys, harrastukset, vertaistuki ja vapaaehtoistoiminta on parasta mielenterveystyötä. Tarvitsemme toisemme aitoa kohtaamisia arjessa ja Koko kylä kasvattaa -toiminnan uudelleen tule-

Keskustan ratkaisuja

- Vahvistetaan koulujen, oppilas- huollon, ohjaamojen, TE-palvelujen, etsivän nuorisotyön, järjestöjen ja digitaalisten palvelujen yhteen sovittamista, jotta nuoret kohdataan siellä missä he jo ovat – koulussa, harrastuksissa ja verkossa. Nuoren on päästävä henkilökohtaiseen keskusteluun viikon sisällä.
- Kehitetään walk-in-pisteitä, liikkuvia palveluja ja digitaalisia ratkaisuja. Yhdistetään kriisi- ja chat-palvelut valtakunnalliseksi kokonaisuudeksi.
- Luodaan digihyvinvoinnin linjaukset sekä vastuullisuusvaatimukset teknologiayhtiöille ja parannetaan nuorten medialukutaitoa.
- Terapiat etulinjaan -malli tulee vakiinnuttaa kaikilla hyvinvointialueilla ja varmistaa sen rahoitus valtakunnallisesti.

- Otetaan käyttöön koko maassa perhe- eli omalääkärimalli, jossa sama lääkäri tuntee potilaan tilanteen ja koordinoi sekä mielenterveyden että fyysisen terveyden hoitoa.
- Varmistetaan, että mielenterveyden, sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palvelut muodostavat saumattoman hoitoketjun ja tuki kohdentuu oikein.
- Päihde-, mielenterveys- ja sosiaalihuollon hoito tulee koota hyvinvointialueilla yhdeksi kokonaisuudeksi, jotta ihminen saa tarvitsemansa avun samasta paikasta.
- Psykiatrisen hoidon saatavuus nostetaan vastaamaan kansallista tarvetta myös siten, että laitospaikojen ja asumispalveluiden määrä kasvatetaan riittävälle tasolle.
- Panostetaan mielenterveyden ehkäisyssä, hoidossa ja muussa toiminnassa vaikuttavuuteen. Tutkitaan julkisesti rahoitettujen eri mielenterveyspalveluiden vaikutavuudet. Tutkittuun tietoon perustuen luodaan tarvittavat puuttuvat laaturekisterit ja kohdennetaan rahoitus sekä toimet mahdollisimman kustannustehokkaasti.
- Vahvistetaan YTHS:n asemaa korkeakouluopiskelijoiden mielenterveyden asiantuntijana ja monipuolisena ratkaisijana. Pidetään huolta siitä, että korkeakouluilla on riittävät resurssit opiskelun tukipalveluiden tarjoamiseksi.

6.3. Suomalainen koulu on pelastettava

Maamme inhimillinen pääoma rakentuu

1 koulutuksesta ja osaamisesta. Ne ovat
2 hyvinvointiyhteiskuntamme tulevaisuu-
3 den ja alueidemme elinvoiman edelly-
4 tyksiä.

5
6 Keskusta uskoo jokaisen kykyyn kasvaa
7 ihmisenä ja oppia uutta läpi elämän-
8 kaaren. Siksi kaikille on turvattava tu-
9 levaisuudessaakin mahdollisuus itsensä
10 sivistämiseen ja koulutukseen varalli-
11 suudesta ja asuinpaikasta riippumatta.

12
13 Ikäluokat pienenevät ja se aiheuttaa
14 paineita koulutuksen palveluverkolle.
15 Tästäkin huolimatta tasa-arvoisista
16 koulutusmahdollisuuksista on huoleh-
17 dittava koko maassa.

18
19 Etenkin peruskoulu ja toinen aste ovat
20 kohdanneet viime vuosia kasvavia
21 ongelmia. Oppimistulokset laskevat
22 ja eriytyvät. Keskittymisvaikeudet ja
23 työrauhaongelmat kasvavat. Erilaista
24 tukea tarvitsevien määrät kasvavat.
25 Osassa kouluista ja luokista sekä oppi-
26 jat että opettajat voivat pahoin. Tämä
27 kehitys on katkaistava. Suomalainen
28 koulu on pelastettava.

Keskustan ratkaisuja:

- Luodaan kasvatusneuvola, yhtenäinen polku raskausneuvolasta oppivelvollisuuden loppuun. Kasvatusneuvolassa ammattilaiset tukevat vanhempia lapsen kasvatuksessa muun muassa tarjoamalla tietoa lapsen kehitysvaiheelle sopivista oppimistavoitteista.

- Otetaan käyttöön pienten lasten koulu. Siinä esiopetus ja peruskoulun kaksi alinta luokkaa muodostavat lapselle opintien ensimmäisen kokonaisuuden. Eteenpäin siirtymään joustavasti vasta, kun oppimisen taidot ja muut perustaidot ovat riittävät. Peruskoulun toisella luokal-

- la on tarkastuspiste, josta edetään vasta taitojen niin salliessa.
- Ei jättipäiväkoteja. Uusia yli 100 lapsen päiväkoteja ei tule rakentaa. Näin päiväkodit pidetään lasten ja perheiden kannalta inhimillisen kokoisina lähipalveluina.
 - Kouluyhteisöjen hyvinvoinnin ja turvallisuuden varmistamiseksi uusien peruskoulujen enimmäiskoko tulee rajata 500 oppilaaseen.
 - Käden taidot tarvitsevat kunnianpalautuksen. Peruskouluissa tekninen työ ja tekstiilityö on palautettava valinnaisiksi oppiaineiksi.
 - Luodaan toisen asteen kolmas polku niille, joilla osaaminen peruskoulun jälkeen ei riitä jatko-opintoihin. Tavoitteena on tarjota nuorelle entistä paremmat valmiudet edetä ammatilliseen tai lukiokoulutukseen. Tässä mallissa yhdistettäisiin nykyinen tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA), kansalaisopistojen pitkät linjat, nuorten työpajatoiminta sekä nuorten sosiaali- ja terveyspalveluita.
 - Ammatillisessa koulutuksessa on lähiopetusta lisättävä oppilaiden osaamistason nostamiseksi.
 - Koulutuksen saavutettavuudesta on huolehdittava koko Suomessa varmistamalla ammatillisen ja muun koulutuksen riittävä verkosto. Näin myös koulumatkat oppilaitoksiin pysyvät opiskelijoille kohtuullisina.
 - Vahvistetaan koulutuspolkua ammatillisesta koulutuksesta korkeakoulutukseen.
 - Tutkintokoulutus pitää säilyttää jatkossakin suomalaisille maksuttomana.
 - Luovutaan korkeakoulujen ensiker-talaiskiintiöistä. Lisätään sen sijaan siirtymismahdollisuuksia korkeakoulujen ja koulutusohjelmien välillä.
 - Luodaan työelämälähtöinen tohtorikoulutus, josta valmistuisi ammatillisia tohtoreita (amk-tohtori).
 - Aikuiskoulutustuki on palautettava uudistettuna.
 - Valmistellaan parlamentaarinen suunnitelma korkeakoulujen koulutusmäärien nostamiseksi huomioiden aloituspaikkojen rahoitus, opiskelijoiden tuki ja koulutuksen laatu.
 - Ikäluokkien pienentyessä vapautuva sivistystoimen rahoitus pitää käyttää koulutuksen vahvistamiseen; puolet osaamistason nostoon ja puolet peruskoulun tuen tarpeeseen.

Keskusta

Haluamme saada ohjelmaesitykseen palautetta niin Keskustan jäsenjärjestöiltä, yksittäisiltä henkilöjäseniltä kuin Keskustan ulkopuolisiltakin toimijoilta. Meille kaikki palaute on arvokasta. Käytämme sitä hyväksi, kun muokkaamme ohjelmasta uudistetun version Tampereen puoluekokouksen 2026 käsiteltäväksi.

Toivomme aktiivista, suoraa ja rakentavaa palautetta. Palaute on annettava viimeistään 15.3.2026. Tutustu ensin Suunta Suomelle -ohjeistukseen ja taustamateriaaleihin:

keskusta.fi/suuntasuomelle/